ANUL LXI NO. 6000 8 PAGINI NOEMBRIE—DECEMBRIE 1989

B 20201 F

Curentul

Fondator: **PAMFIL ȘEICARU**
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Strada Belvedere Nr. 6

TELEFOANE:

Redacția	3.27.53	Cab. directorului	4.84.47
Secretariatul	3.40 86	Ad-torul delegat	5.54.[illegible]
Secretarul gen.	4.84 40	Contab. și depoz.	3.[illegible]
Redacția politică	3.40.88	Abon. și publicit.	3.40.[illegible]
Redacția sportivă	3.27 58	Expediția și vânz	4.[illegible]
Provincia	4.89.28	Tipografia	4.84.[illegible]
Biroul comenzilor, Personalul, Contenciosul			4.92.52

Proprietar: „Curentul" S. A. R.
Tribunalului Ilfov. Registrul publicațiilor No. 174/1938
Taxa poștală plătită în numerar conform adresei direcției generale P. T. T. No 29.744/1939
Abonamente: 1 an . . . . 1700 lei
6 luni . . . . 900 „
3 luni . . . . 500 „
Instituțiile de Stat și particulare anual 3500 „

Atunci au trîmbițat preoții din trîmbițe. Și cum a auzit poporul glasul de trîmbiță, a strigat tot poporul cu glas tare și puternic, și s-au prăbușit toate zidurile imprejurul cetății pînă în temelie ... și au luat cetatea Iosua 6-7,20

RIGA

VILNA

Revoluția lumânărilor

BERLIN

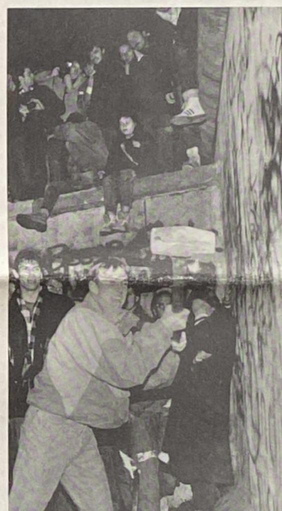

MSTISLAV L. ROSTROPOVICI execută Bach la dărâmăturile zidului

CHIȘINĂU

VICTOR FRUNZĂ

CÎT MAI POATE TRĂI UN CADAVRU POLITIC?

Propaganda comunistă este cea care deține patentul absolut al categoriei de "cadavru politic", în care a inclus pe rînd diverse personalități pentru care Stalin sau trepădușii lui din țările satelite aveau o dușmănie organică, dar pe care nu le aveau în mînă ca să le anihileze.

Printr-o ironie a soartei, acum cînd toate regimurile din estul Europei au primit lovituri de grație din partea revoluțiilor pașnice în plină desfășurare, obligîndu-le să se autodizolve - operația începîndu-se în Ungaria cu partidul comunist - și cînd desfășurările capătă viteză sub ochii noștri uimiți, regimul de teroare din România și mai ales exponentul acestuia intră ca într-o cutie făcută la comandă, pe măsură, în capcana lingvistică inventată pentru alții.

Chestiunea care se pune pentru, hai să zicem, observatori este cît de mult mai poate trăi un cadavru a cărui duhoare pestilențială (scuzați tautologia) a împuțit toată Europa? Pentru că, deși cadavru, nu putem nega realitatea cruntă și exasperantă: el este încă stăpîn, el se agață cu disperare de toate frîiele puterii, decretează, are diaree verbală numită discursuri magistrale, cere vigilență, amenință...

Ochiul sticlos de mort stă de veghe asupra unui popor întreg pe care-l supraveghează cu lupa să nu facă vreo mișcare periculoasă pentru existența lui, cîte ceasuri o mai fi avînd.

Numărătoarea inversă a început. Asta o știe și el. A început nu de săptămîni sau de luni, ci de ani. S-a ajuns demult la punctul zero, ceasornicul timpului a încremenit de ani la același zero, semn că demult trebuia să se fi petrecut ce se așteaptă și ceea ce este inevitabil ca într-o zi să aibe loc.

Normal ar fi deci ca prin urmare cadavrul politic să nu mai apuce Anul nou.

Dar românul este tradiționalist, nașa cu nașul l-au botezat Mitică, iar de Crăciun și de Anul nou miticii noștri nu pot sta fără vinul de casă produs cu mari sacrificii și adus pe drumuri de restriște cu altele și mai mari. Așa că nu are timp de revoluție.

Astfel se poate prevedea că exact la ora 24 din prima noapte a lui 1990, pe ușița ceasornicului care va vesti venirea noului an, nici de data aceasta nu va ieși tradiționalul cuc, ci a douăș'nu-știu-cîta oară tot "dînsul", cadavrul vorbitor, care-și va lăuda ciuma. Iar românul, răbdător din fire, se va supune și de astă dată supliciului, sperînd că n-o s-o țină așa toată noaptea, s-o facă și pe Fărămiță Lambru, Dumnezeu să-l ierte, și pe Romica Puceanu, Dumnezeu s-o ție! Că orice început are și-un sfîrșit.

...Ce știu bieții oameni? Dictatura asta este fără capăt, iar Ceaușescu, vorba lui Mircea Dinescu, este nemuritor!

Deși totul putea să fie astăzi doar amintirea unui coșmar și nu realitatea lui,

Dacă:

În 1979, la Congresul al XII-lea, s-ar fi alăturat criticilor formulate de C. Pârvulescu măcar doi-trei, după care ar fi urmat alții, răsturnînd situația. Dar situația a răsturnat-o "dînsa", urlînd la slugoii din sală: "Scandați! Scandați!". Iar slugoii s-au conformat.

Dacă:

În noiembrie 1987, odată cu muncitorii din Brașov ar fie ieșit în stradă și muncitorii din alte orașe industriale, și mai ales cei din capitală.

Dacă:

S-ar fi putut organiza și la noi, ca în Polonia sau în Cehoslovacia (sau ca la Tbilisi, Riga, Chișinău) un Forum, un Front Popular...

Dacă:

Frontul Salvării Naționale și alte asocieri apărute mai de curînd n-ar fi atît de anonime, măcar unul din inițiatorii lor asumîndu-și riscul și curajul de a apărea în public cu nume.

Dacă:

Disidența n-ar fi atît de singulară și singură. Să lași o femeie să se lupte cu mînile goale cu o securitate înarmată pînă-n dinți, sau să te faci că nu e treaba ta că un om este hăituit, într-o dezolantă solitudine, numai cu solidarizarea lumii exterioare (nici măcar a tuturor românilor din exil, din care mii pe an fac vizite în țară), cum să mai speri în ceva mai mult, într-o autoeliberare de sub domnia cadavrului?

Ar fi deci ca schimbarea să vie de sus, ca în Ungaria. (Lipsind presiunea maselor, comparația cu R.D.G. sau Cehoslovacia este evident, neavenită).

Actul suprem al foștilor lideri sau înalți funcționari ai partidului (*Scrisoarea celor șase*, respectiv: Gh. Apostol, Al. Bârlădeanu, S. Brucan, C. Mănescu, C. Pârvulescu, M. Răceanu) a intervenit nu cînd semnatarii ei se aflau în funcții și cînd organizarea grupului lor ar fi avut nu numai un efect psihologic, ci și eficiență practică, ci multă vreme după ce fuseseră dați la o parte, poate chiar ca reacție la trecerea lor pe linie moartă. Cu toate aceste aspecte reale, gestul lor fără precedent în această formație dintotdeauna anchilozată în stalinism, este un eveniment și încă unul de prima mînă. Numai gestul. Cît privește conținutul scrisorii era de dorit din partea atîtor foști conducători, mai mult. Înmiit mai mult. Aceste minți, care măcar împreună trebuiau să fie strălucite - cine a condus, Doamne, România! - îl reclamau pe N. Ceaușescu lui... N. Ceaușescu. (Plîngîndu-se printre altele și de faptul că-și pun viața în pericol!). Ei n-au avut acel dram de curaj în plus de a se adresa peste capul dictatorului-cadavru, partidului însuși, ținînd cont și de autoritatea numelui lor (doar doi fuseseră secretari generali, ceilalți avuseseră funcții dintre cele mai înalte în stat) pentru a cere înlăturarea impostorului. Ei dispun de toate datele problemei să-l fi numit așa. Impostorul, care se ține cu ghearele și cu proteza de multiplele sale fotolii, la o vîrstă care biologic nu-i mai acordă nici o șansă, s-ar fi speriat mai tare decît este speriat acum (că de fricos î tremură rînza) dar n-ar fi cedat, nu ne facem iluzii. Cum cea dintîi propunere în ordine cronologică, în perspectiva Congresului al XIV-lea, ar fi fost înlăturarea și nu așa numita "realegere" a cadavrului politic pe funcția supremă din partid, l-ar fi făcut astfel șah-mat. Dar și de data asta dictatorul a cîștigat: lingăul Manea Mănescu s-a asigurat și pe mai departe de privilegii, propunînd chipurile "realegerea" lui, iar adunătura de buhăiți, gușați, fălcoși, numită Congresul al XIV-lea n-a discutat nimic, ci doar a bătut din palme.

Indignări subversive desigur că sunt. În proporție de masă. Știm acest lucru. Dar ele nu au nici o valoare atîta timp cît se manifestă doar în forul interior al fiecăruia și nu se exteriorizează, cu alte cuvinte nu devin act politic. Din peste trei milioane de membri de partid nu s-a auzit nici măcar un singur glas care să ceară înlăturarea bandei Ceaușescu. Doar glasul timid și în același timp eroic prin faptul că s-a făcut auzit în cadrul unei muțenii generale, cel al lui Dan Petrescu, nemebru al partidului, căruia i s-au alăturat cu nume și pronume cîteva alte semnături ale unor tineri "fără de partid", certifică faptul că în România curajul și speranțele se află în rîndul celor neînregimentați. Mîna asta de tineri a pus în evidență și faptul că P.C.R.-ul este un fel de smîrc în care vegetează peste trei milioane de nevertebrate a căror unică problemă nu este salvarea generală, ci supraviețuirea individuală. În acest context se naște întrebarea: mai există oare un partid comunist în România? El s-a autodizolvat din momentul în care s-a predat în mîna dictatorului, ca instrument al satisfacerii perversităților sale totalitare.

Sunt curios să aud și să văd ce vor spune toți acei care la diferite paliere ale acestei formații trăncănesc sau tac, ce vor spune la ora adevărului? Adică Pecereul de acum, întrebat de Pecereul de atunci? Dacă va fi măcar o clipă cinstit cu sine va trebui să-și declare decesul, petrecut prin sinucidere încă de prin 1968-1970. Și să-și facă actele legale de mort. Autodizolvîndu-se. Ar fi singura soluție rezonabilă. După păcatul congenital al militării pentru dezmembrarea României mari, după distrugerea celor mai bune generații de oameni din perioada interbelică, după distrugerea României moderne cu instituțiile ei de la 1859, după lichidarea tuturor libertăților democratice și a drepturilor omului, după instaurarea terorii la 1948, care durează cu mici sincope pînă astăzi, după ce este coautorul mutării României din Europa în Mongolia, după ce a instaurat mizeria materială și morală, după ce a schimonosit sufletul românesc pînă la invaliditate, sfîrșind prin a se fi făcut instrumentul docil al celei mai sinistre dictaturi înstăpînită vreodată în istoria noastră, acest partid nu se mai mai poate spăla doar cu o simplă autocritică. El va trebui să se autodizolve. Ar fi singura soluție rezonabilă. Și într-adevăr dovada patriotismului său. Singura de la această oră.

Prin apatia sa poporul nostru pare acum asemenea unui muribund, care-și așteaptă parcă - fără să-și mai afișeze măcar disperarea - ce i-a fost dat de soartă. N-ar trebui să fie așa! Un cadavru politic nu poate trăi la infinit, asta trebuie să se știe! Într-o bună zi el se va topi în neant.

Și mai este și înțelepciunea populară care ne spune că n-aduce anul ce aduce ceasul. Ceasul, acel unic și așteptat ceas pe care ni l-au refuzat toți anii ultimelor decenii. Poate că el, ceasul acela va fi darul anului 1990! An pe care în acest caz îl vom binecuvînta în veci!

EREVAN

BERLIN

MENȚIONĂM

Am aflat cu întârziere. O a doua publicație de limbă română din lumea liberă, care a menționat vizita lui Victor Frunză la Riga, este revista MINIMUM (nr. 32, din Noiembrie 1989), care apare în Israel, editată de Minimum-Publishers Ltd. (director: scriitorul Al. Mirodan).

Constantin MAREȘ

ULTIMUL TIRANOZAUR

Mulți geologi și zoologi își pun și astăzi întrebările: de ce și cum au dispărut brontozaurii, dinozaurii și ihtiozaurii? S-au dat mai multe explicații: schimbări de climă, de magnetism, prăbușiri tectonice, lipsa de hrană. Se poate spune chiar că din cauza mărimii nu au încăput în arca lui Noe și, rămînînd pe mal, potopul i-a luat, potopul i-a dus, deși unii învățaseră să înoate. Pornind de la resturi, savanții le-au reconstituit forma, lăcomia și ferocitatea, știindu-se că, deși ierbivori, n-au existat stegozauri de casă sau de buzunar.

Reptile ale unei ere trecute păreau dispărute și definitiv, și în totalitate. Dar Armata Roșie nu a ocupat România doar cu tancuri și baionete. In furgoanele sale ne-a adus și învățătura pedagogică a lui Anton Semionovici Makarenko și care avea să devină una din bazele ideologice ale ororilor de la Pitești. Ne-a mai adus și tezele lui Ivan Vladimirovici Miciurin, cunoscut în țară mai mult sub numele de Minciurin, genetician căruia anecdotica timpului i-a inventat un tovarăș, pe savantul Bazaconov. Celor doi oameni de știință, genetică, nu chimie, li se atribuia crearea prin încrucișare a celor mai ciudate animale, cum ar fi combinația dintre vacă și girafă și care, păscînd în România, putea fi mulsă direct în Uniunea Sovietică. Cu asemenea savanți nu a fost de mirare că unul din saurieni, părăsind fotomontajele de la Muzeul Antipa, a început să urce, la început tîrîndu-se, cum fac unele reptile, apoi, cum obișnuiesc altele, făcînd salturi cînd cantitative, cînd calitative. Cu timpul, a reușit să capete și caracteristicile pterodactilului, reptilă zburătoare, pe lîngă care bietul vampir, mamifer sud-american și în genere insectivor, apărea ca întruparea duioșiei.

Ascensiunea începută sub umbrela roșie a armatei lui Stalin a dus la alte transformări, iar din 1965 reptila minciunisto-bazacoviană a căpătat caracteristicile ce-l vor defini în scurtă vreme ca un nou saurian: Tiranozaurul. Geologii și-au mărturisit incompetența și imnologii care le-au luat locul au decretat o nouă eră: era Ceaușescu. Au apărut panegir- ologii, cărora li s-au asociat în Occident politologii și astfel geologia a fost înlocuită cu mitologia in- dependenței.

Preistoria trebuie să preceadă istoriei, însă noua eră începută a răsturnat ordinea firească și astfel România a ieșit din istorie și a intrat în preistorie. Au trecut ani, ani mulți, în care întunericul era declarat lumină, se scria tiranie și se citea libertate, iar românii deveneau tot mai sătui de foame. Dar în alte părți, unde mai existau animale preistorice, au început să dispară pe rînd: la Leipzig și Praga, la Budapesta, Sofia și Varșovia, menținîndu-se la Peking și Pyongyang, datorită platoșei ce-i acoperea. Oricît ar fi de sigure pe ghearele securității, este imposibil ca aflînd de dispariția altor preistorici, din care unii nici n-au mai avut timpul să se refugieze în văgăuni, reptilele aparținînd speciei ceaușeștilor-petreștilor-bărbuleștilor să nu-și pună sub creasta ce o poartă prima întrebare cu adevărat omenească din viața lor: pînă cînd?

O zicală românească atît de veche încît aparține istoriei sfătuiește să te ferești de apă, de foc și de furia poporului. Iar cînd odată cu apa cea mare va veni și vărsarea focului, dacă nu vor decola la timp avioanele pentru Peking sau Pyongyang, ce arcă a lui Noe va fi atît de mare încît să-i poată îmbarca pe ultimul tiranozaur și pe toate reptilele din jurul său?

Curentul

ANUL LXI No. 6000 NOEMBRIE—DECEMBRIE 1989

Nicolae BREBAN

BLOC NOTES

GÂNDURI LA ARESTAREA UNUI TÂNĂR SCRIITOR

Deja, privarea de libertate a oricărui cetăţean pentru un delict de opinie este o crimă, o samavolnicie; încarcerarea unui tânăr scriitor pentru delictul de a-şi fi spus părerea în public este mai mult decât atât: este un simptom al fricii!

Dictaturile, toate dictaturile, arată faţă de scriitori o dublă faţă: ce a *dispreţului* şi cea a *fricii* ! Dispreţul, arogant şi mimat, al oricărui funcţionar al despotismului, faţă de o profesiune *incertă*, ne-burgheză, ce nu intră cu uşurinţă, cu rapiditate în calapoadele meseriilor lucrative; un dispreţ ce nu face decât să ascundă prost *frica* faţă de o categorie socială ce nu acceptă prejudecata servilităţii, faţă de o categorie intelectuală pentru care revolta faţă de orice clişeu, faţă de oride idee împrumutată, faţă de orice prejudecată este în acelaşi timp şi revolta faţă de puterea *în sine*, faţă de puterea fără autoritate, fără legitimitate, faţă de orice arbitrariu, oricât ar fi el de înveşmântat în grăbite odăjdii, în fraze de o suspectă grandilocvenţă.

Se pot spune multe lucruri rele şi răutăcioase despre scriitori; este nu numai o profesiune plină de riscuri, dar, e drept, scriitorii au şi vechiul obicei (nobilul obicei?!) de a face publică orice disensiune sau contrariere ce-i macină, de parcă confesiunea publică, uneori exagerată, adesea nepotrivită, ar fi o jumătate de expiere! Cine ştie, poate au dreptate! Dar se întâmplă uneori, la aceiaşi scriitori palavragii şi inconstanţi, histrioni şi veleitari, să apară centrul de demnitate şi orgoliu al persoanei, al ideii; atunci, în mod ciudat şi brusc, o naţiune întreagă se refugiază în jurul lor, se hrăneşte din această renaştere, din această *inspiraţie* augustă, princiară. Cel ce a ordonat să fie arestat Dan Petrescu, un tânăr scriitor talentat, inteligent şi grav al Iaşului din care ne vine, ca un corn de aur, întreaga noastră clasicitate, a fost, cu siguranţă, un iresponsabil! Un uituc! Cum să uiţi când ai răspunderi în Stat că limba, spiritul şi logica poporului nostru, cel de azi, vine din gura unor asemenea tineri scribi ce, în epocă, se chemau Titu Maiorescu, Lucian Blaga, Arghezi, Iorga, Mircea Vulcănescu, Nichita Stănescu? Cum să *uiţi* că istoria este de partea lor şi nu numai istoria seculară, dar şi cea de mâine, cea de mâine dimineaţă?! Dispreţul acesta afişat, ce nu e decât o frică paroxistică, mimată, faţă de cei încă neblazaţi, necinizaţi de o lungă istorie contemporană, ascunde prost frica de viitor, frica de răspundere. Cum pot organisme atât de împopoţănate de putere, scrâşnind din lanţurile atâtor tancuri şi din şuieratul atâtor elice, să se sperie, să se neliniştească de gândurile exprimate ale unui bibliotecar de la Iaşi?! Sărmanul, tânărul Eminescu, bibliotecar la rându-i, încerca, prin lungi excursii dificile prin noroiul secolului, să pună oarecare ordine raţională în haosul dezvoltării Moldovei de la sfârşitul secolului trecut. A fost curând pedepsit pentru candoarea şi vigilenţa sa naţională! La fel, Dan Petrescu îşi asumă problemele unei naţiuni aflate în descumpănire, în dezorientare, cu riscul propriei securităţi, face *rapoarte* publice despre relele ce s-au abătut peste naţiunea sa. Oare să aibă atât de multă dreptate, încât cuvântul lui trebuie încuiat, izolat, intimidat?! Oare întreaga putere de Stat să fie atât de fragilă, încât câteva fraze ale unui bibliotecar de la Iaşi o pot ameninţa?! Burghezia l-a concediat pe tânărul şi entuziastul poet ce voia să reformeze difuzarea cărţii într-un ţinut geografic, dar, în fapt, funda limba secolului viitor! Comunismul, mai nesigur pe el decât burghezia, nu se mulţumeşte să arunce în faţa uşii pe cel ce gândeşte *altfel* (sau să-l mute, samavolnic, la sute de kilometri distanţă de casă, cum a făcut cu unul dintre cele mai înzestrate şi fermecătoare spirite tinere, în care cultura de mâine va recunoaşte unul din stâlpii ei, l-am numit pe gânditorul, criticul şi teoreticianul de artă Andrei Pleşu!), comunismul într-o panică inconfundabilă, cea care anunţă fără greş abandonul principialităţii precum şi aurora reacţionarismului în gândire, comunismul sau, să zicem, instituţiile sale ce ne conduc azi ţara arată o spaimă mult mai mare faţă de o opinie liberă: o încarcerează. Acest abuz, profilat pe pânza înaltă şi tragică a asaltului contra vetrelor săteşti, a frigului şi a carenţelor medicale şi alimentare iresponsabile, a exodului în masă şi a înjosirii demnităţii naţionale şi a fiecărui cetăţean în parte, devine mai mult decât un abuz ce poate fi anulat mâine: un semn al înfrângerii, al panicii organice, al fricii faţă de acea răspundere gravă ce se cheamă istorie.

O REVOLUŢIE LINIŞTITĂ

Oricât am fi de preocupaţi de propriile noastre, grave, probleme - sau poate tocmai de aceea! - nu putem să nu împărtăşim baia de entuziasm prin care întreaga Europă salută redeşteptarea Germaniei prin mişcarea sigură, tăcută, tenace şi curajoasă a acelei părţi a naţiunii ce purtase decenii ştampila: zona de ocupaţie sovietică! Marşul tăcut şi decis spre libertate al atâtor sute de mii de cetăţeni ai Republicii Democrate Germane, ce a făcut să se surpe, ca la un şoc nevăzut şi magic, atâtea orgolii şi "biografii proletare", să se clatine atâtea "principii marxist-leniniste", în fapt reflexe mai mult sau mai puţin neo-staliniste, aduce o speranţă de libertate şi de instituţii democratice nu numai pe teritoriul R.D.G.-ului, dar, ca şi altă dată Praga primăvăratică a lui Dubcek, întregii Europe de Est, tânără ca istorie şi atât de îmbătrânită de marşurile imperiilor pe superficia ei geografică şi istorică, de la Vest spre Est, de la Est spre Vest. Aidoma primăverii de la Praga, nu s-a vărsat o picătură de sânge, mânia tăcută a cetăţenilor, constanţa lor, radicalizarea punctului lor de vedere, maturitatea politică şi eroismul lor calm a împrăştiat decis, a răsturnat şi tulburat atâtea orgolii şi organisme de Stat, atâtea fraze răsunătoare, găunoase, atâtea false reprezentanţe, nepotisme şi triburi ale puterii, atâtea uniforme, limuzine, cabinete, decoraţii şi orgolii vechi, drepturi necontrolate şi de-la-sine-înţelese, întreaga maşină a puterii în care comunismul şi aşa-zişii comunişti s-au instalat cu vanitate şi impudoare ce întrece, de departe, corupţia burgheză sau superbia feudală contra cărora ei înşişi plecaseră, odată, în cruciadă socială! Iată, forţa, mânia şi mai ales existenţa maselor de care ei făcuseră (şi fac încă!) atâta caz nu e o vorbă goală: numai că ea, această mânie, această forţă de îndreaptă azi, după decenii de putere comunistă, contra lor, fără dubiu, fără echivoc. Şi dacă mişcarea ungară pentru libertate din '56 a putut fi taxată drept "rebeliune", sau acel val de prospeţime şi democraţie praghează, ca o "slăbire a lanţului ţărilor socialiste ce apără bastionul Uniunii Sovietice", nimeni azi, în faţa avalanşei revoluţionare ce a cuprins Ungaria, Polonia, Republica Democrată Germană şi, încă odată, Cehoslovacia, nimeni - bineînţeles, cu excepţia României ce, în nici două decenii, a trecut, în rândul ţărilor din Est, de pe postul de gândire curajoasă, neortodoxă, la cel de apărare disperată a privilegiilor de aparat, de reacţionarism extrem naţional şi politic! - nimeni, azi, niciunde, nu mai poate contesta vigoarea şi legitimitatea mişcărilor ce, la aproape jumătate de secol de la Yalta, impun o altă valorizare, o altă considerare a demnităţii popoarelor noastre.

O UNIUNE A SCRIITORILOR ROMÂNI IN EXIL

La 3 Noiembrie s-a ţinut la Paris o întrunire ce avea ca scop înfiinţarea - sau, mai modest! - exprimarea unui cadru general pentru o viitoare Uniune a scriitorilor români. Nu am putut participa, din motive familiale şi spre regretul meu, la această primă întâlnire, dar am urmărit - şi voi urmări şi în viitor, voi susţine, se înţelege de la sine - pe cei câţiva ce, dincolo de ciudatele şi măruntele curente de disensiune ce traversează exilul cultural românesc (şi, probabil, orice exil, orice ghetou cultural!), încearcă să creeze un front profesional, ideatic şi cetăţenesc, de un înalt nivel, corespunzător exprimării spirituale româneşti din ultimele decenii, în ciuda autoritarismului instituţiilor comuniste. Şi, în primul rând, salut aici strădania nobilă şi revenirea scriitorului D.Ţepeneag în cadrul mişcării opoziţionale româneşti din exil. Nu am fost totdeauna pe aceleaşi poziţii, în România anilor '60, deşi eram oarecum aliaţi în lupta contra dogmatismului politic şi cultural încă acerb, încă primitiv, aliaţi oarecum contra acelui grup de diversiune şi ultra-reacţionar condus de Eugen Barbu şi I.Lăncrănjan (susţinuţi de mulţi alţii, ale căror nume le înşir însă în altă parte, într-un studiu mai adecvat asupra acestei perioade ce, în mod global, a înregistrat şi unele victorii incontestabile ale adevăratei literaturi, ale eliminării unor dogmatici şi post-stalinişti, precum şi a reluării efective a moştenirii spiritualităţii române de dinainte de război), dar nu pot să nu constat acum încă o dată, la două decenii după "liberalismul românesc cultural al anilor şaizeci", radicalizarea sa vizionară, curată, fără umbră de compromis, curajul şi vivacitatea sa la atacul resturilor staliniste în opinii şi mentalitate, precum şi priceperea sa organizatorică în exil, la începutul deceniului opt.

Insist asupra acestor "amănunte", deoarece unora li se pare că lupta contra autocraţiei, a dogmatismului şi mentalităţii neo-staliniste în cultură şi aiurea a început abia de ieri; insist încă o dată asupra meritelor incontestabile ale unui scriitor cu o conştiinţă cetăţenească ca D.Ţepeneag, deoarece o luptă, oricât de dreaptă, de justificată, nu se poate duce în absenţa memoriei colective; de altfel, în România de azi, una din sursele majore ale confuziei şi arbitrariului politic a fost tocmai incapacitatea noastră (a celor ce, la sfârşitul anilor şaizeci, am fost martorii, dar şi actorii, unor acţiuni anti-dogmatice, prin cărţile şi prin activitatea noastră în viaţa Uniunii Scriitorilor şi a revistelor ei) de a duce până la capăt procesul de-dogmatizării culturii, aşa cum au făcut intelectualii Polonezi şi Maghiari.

Spre surpriza mea - şi nu numai a mea! -, extrem de puţini scriitori au participat la această întrunire, prin prezenţa fizică sau scrisă: nici jumătate din colegii noştri care se află în afara ţării, răspândiţi pe mai multe continente. Deşi există motive majore pentru înfiinţarea unei asemenea Uniuni sau Asociaţii a scriitorilor (în primul rând faptul că Uniunea Scriitorilor din ţară s-a pus singură în afara propriului statut, conducătorii ei şi organele de conducere fiind ilegale, deci nereprezentative), îmi explic ezitarea unor scriitori de a participa plenar la acest proiect, a cărui idee vine încă o dată de la D.Ţepeneag, prin neobişnuinţa noastră, a scriitorilor români, după mai bine de patru decenii de organizare "de sus", de a crea noi înşine ceva, o formă, o platformă de manifestare articulată şi unitară, a artei noastre, ideilor şi, nu în ultimul rând, a preocupărilor noastre cetăţeneşti faţă de starea gravă a societăţii româneşti, azi, în ansamblu.

Fac parte dintre cei care consideră acest proiect bun, necesar, imperios necesar momentului cultural şi politic actual; din cei care cred că, deşi început în forme timide, el trebuie continuat, atâtea conştiinţe în exil, dar şi în ţară, ne urmăresc cu atenţie, cu încordare, o nereuşită a noastră ar fi una şi a lor, inexplicabilă, încă o dată, în faţa noastră, dar şi a străinătăţii ce nu ne înţelege ezitarea, incapacitatea noastră de a crea un front cât de cât comun, o opoziţie cât de cât largă şi articulată. Sunt încă membru al Uniunii Scriitorilor din ţară, în ultimii ani am încercat să păstrez legăturile profesionale şi amicale cu unii colegi ai noştri şi, în primul rând, cu larga generaţie tânără de scriitori, victimă în primul rând a înăspririi neo-staliniste a condiţiilor de debut, de publicare şi de existenţă în România de azi, o generaţie, o declar încă o dată, ce numără zeci de poeţi, prozatori, eseişti, filosofi, sociologi, teoreticieni ai artei şi culturii de înalt nivel, cei ce vor asigura, sunt convins, sunt adânc convins, cultura vie a României de mâine, de "mâine dimineaţă"! Prin persoana mea, am încercat să rup urmările totdeauna nefaste ale unei cortine de fier, fie ea şi culturală, una din utopiile mele a fost şi încercarea de a păstra viu şi plenar spiritul românesc dincolo de graniţe, deasupra ideologiilor brutale, pragmatice, adeseori cinice, ale secolului nostru. Am plecat de la ideea - ce mă animă şi azi! - că una din cauzele majore ale surpării atât de ciudate şi totale, catastrofice, a României în faţa compresorului nivelator stalinist şi post-stalinist a fost *puţinătatea* şi *fragilitatea* instituţiilor noastre. După distrugerea brutală a instituţiilor României moderne de către comuniştii primei ore - partidele politice istorice, parlamentul, senatul, şcoala, armata, marile ziare şi edituri etc. etc. -, au rămas, sub stalinism, trei instituţii istorice profunde, ce ar fi putut lupta dacă nu contra noilor opresori, măcar pentru limitarea totalitarismului de sorginte sovietică, aşa cum s-a întâmplat în ţările vecine de la nordul României; aceste trei "instituţii" au fost *ţărănimea* (ce, văzută de Blaga şi de alţi teoreticieni ai spiritului românesc, era mai mult decât o clasă), *biserica* şi *cultura*.. Prima a primit asaltul brutal al maşinii de represiune staliniste, a fost deportată, spoliată, îngenunchiată şi umilită într-un proces ale cărui limite tragice nici un scriitor până acum nu a reuşit să le cuprindă. (Cu atât mai pernicioase acele romane şi cvasi-romane, semnate uneori chiar de autori reputaţi, asupra "colectivizării", ce nu au făcut decât să mărească confuzia şi crimele epocii, o tăcere creativă asupra acestei celei mai grave teme româneşti ar fi fost poate mai de dorit!) Cele două biserici de Stat - cea Ortodoxă şi Unită - s-au sfâşiat între ele, mai bine zis: biserica ortodoxă a consimţit la distrugerea, "asasinatul" în fapt, a bisericii greco-catolice, ce avea atât de mari merite naţionale şi spirituale în formarea statului modern şi unitar român, bucurându-se prea devreme de o victorie obţinută cu asistenţa poliţiei, o falsă "unire", o colaborare cu stalinismul ce avea s-o şubrezească la rându-i, aneantizându-i spiritul şi vechea, majora, reprezentanţă.

A rămas "instituţia culturii", căreia i-au venit de hac, tot de dinăuntru, proprii ei corifei: M.Sadoveanu, G.Călinescu, Camil Petrescu, M.Ralea, apoi T.Arghezi, Cezar Petrescu şi mulţi alţii, iluştri, ce, încă o dată, spre deosebire de colegii lor de literă şi faimă din Polonia sau Ungaria, nu au ştiut să pună o frână fanatismului sau servilităţii totale, levantine, cu atât mai uimitoare cu cât această bruscă aservire era în pură contradicţie cu înaltul lor intelect, format la cele mai autentice izvoare ale Apusului spiritual. Iată locul grav, încă inexprimabil pentru noi, cei ce am venit după ei şi care am învăţat atâtea de la ei, cert, o generaţie înalt creatoare, cu care s-ar fi mândrit orice cultură apuseană, locul în care moralitatea în cultură precum şi moralitatea pur-şi-simplu se desparte de intelect, oricât de prodigios, şi de fructele lui. Au fost şi excepţii fericite, Ion Barbu sau Lucian Blaga, Mircea Vulcănescu, dar, vai, prea puţini, vântul servilităţii şi al fanatismului ideologic de împrumut i-a cuprins, i-a târât pe toţi, *ne*-a târât pe toţi!

Când atâtea spirite străine sau româneşti îşi pun azi întrebarea legitimă a originii dezorientării sau pasivităţii culturii române, nu trebuie să uităm dificultatea oricărei zidiri pe aceste teritorii devastate, ale moralei, instituţiilor şi literei româneşti, inerţia enormă ce ne apasă, răzbunarea, probabil, şi a atâtor fermecătoare şi tiranice prejudecăţi şi viziuni orientale: de la balada Mioriţei la "Creanga de aur" a lui Sadoveanu, cel ce s-a grăbit să dea şi o mostră practică de "colectivizare" a pământului, de spoliere a ţăranului, El, cel mai mare povestiror al nostru, legendarul cântăreţ al naturii şi copiilor săi, pălmaşii umili şi harnici ce au păstrat pământul şi limba ciudată, latină, timp de milenii. Unii tineri intelectuali au cedat unor seducţii de extremă dreaptă, a mişcării legionare, la începutul anilor treizeci; după război, apoi, sub ocupaţia sovietică, întreaga intelectualitate (cu extrem de puţine excepţii!) sucombă "celeilalte" seducţii, ce era în fapt o ideologizare brutală a unei ocupaţii străine. (Şi poate că victimele cele mai de plâns ale acestei "a doua seducţii" sunt cei puţini, scriitorii de stânga de dinainte de război, cei ce militau pentru dreptate socială, supra-realiştii ce s-au văzut prinşi în capcana cinică a propriului lor ideal social!) După această dublă clătinare (pe care, în alte forme, le-a trăit şi cultura franceză), ne este greu nouă, azi, desigur, să facem un început: dincolo de ideologii şi, mai ales, contra oricărei injoncţiuni ne-specifice în câmpul judecăţii logice sau metaforice. Ne este mai ales greu să ne găsim un front ce vine "de jos", creat de noi, să ne găsim liderii apţi de a ne exprima la nivelul, o repetăm încă o dată, înalt al spiritualităţii române moderne, între atâtea boli morale moştenite solului nostru levantin sau împrumutate cu o ciudată râvnă de la ocupanţii noştri (vezi *bănuiala* ce s-a răspândit şi se răspândeşte în cantităţi uriaşe, înăuntrul şi în afara ţării!), ne este greu să ne regăsim, să exprimăm plenar şi articulat suferinţa demnităţii noastre pe care, în intimitatea fiinţei noastre, o trăim cu toţii! Şi, mai ales, ne este greu să ne imaginăm indignarea dreaptă a celor care vor veni după noi, cei ce trăiesc deja şi, nu arareori, ne citesc poeziile sau prozele, eseurile, şi care, *poimâine*, ne vor trage la răspundere, ne vor cere să ne explicăm perplexitatea, dezunirea, stângăcia politică sau organizatorică, tresărirea aproape ridicolă a unor vechi fricţiuni sau vanităţi rănite.

Iată doar *câteva* motive pentru care trebuie sprijinită noua Uniune a Scriitorilor, ca şi orice mişcare ce urmăreşte să dea unitate şi expresie

(continuare în pag. 4)

Dan CULCER

PIETRE DE RÎU (1)

PENTRU CINE SCRIEM?

Ziariști de vocație au existat mereu în România printre scriitori, de la N.D.Cocea sau Tudor Arghezi și pînă la Dorin Tudoran sau Emil Hurezeanu. Vocație practicată în țară sau descoperită în exil, manifestată în condițiile unei prese libere sau în condițiile unei cenzuri prealabile castratoare. Expatriați, scriitorii români continuă să se manifeste ca jurnaliști, exprimîndu-și opiniile, informînd pur și simplu prin intermediul canalelor de comunicare care stau la dispoziție: Radio Europa Liberă, B.B.C., Vocea Americii, Radio France Internationale, Deutsche Welle (în radiofonie) sau în paginile presei românești din exil, uneori în paginile presei internaționale. Intrebarea din titlu li se adresează. E, firește, o întrebare retorică. Se poate răspunde la această întrebare în felurite chipuri, funcție de publicul organului de presă la care colaborăm. Ne adresăm deci concetățenilor noștri rămași în țară, care suferă, murmurînd sau strigînd, efectele unei dictaturi, acelora care au părăsit țara, alungați de actualul regim. Unii încearcă acum să-și găsească un rost în medii felurite, zbătîndu-se între dificultățile inserției, declasare profesională, șomaj, indiferență, ostilitate, teamă pentru familiile rămase în țară, speranță că vor putea să-și aducă rudele apropiate alături de ei, dorința disperată de a vedea că și în România se modifică ceva, în pofida imensei inerții care ne taie respirația. Acestui public potențial nu-i putem cere, așa cum nu putem să-i cerem celui din țară, să fie altfel decît este . Putem să încercăm a crea curente de opinie prezentînd faptele, oferind comentarii lămuritoare, dar nu putem să-i dăm lecții de comportament, așezîndu-ne într-o poziție de superioritate morală, mustrîndu-l pentru că e amorf, inert, supus sau prea adaptabil, pentru că are alte priorități decît prioritățile politice pe care le-am defini noi. Cîtă vreme comunitatea din exil, în primul rînd liderii ei formali sau informali, nu pot să-i ofere altceva decît vorbe, cîtă vreme discursul politic rămîne să se zbată între pereții insonorizanți ai închisorii care se numește România ceaușistă sau între aceia, nu mai puțin absorbanți, ai comunităților din exil, eficiența oricărei analize ziaristice și politice rămîne discutabilă, întrucît nu străpunge, nu străbate, nu se metamorfozează în acte, în acțiune de mare anvergură. Nu ignor mulțimea de acțiuni, punctuale sau sistematice, din țară sau din exil, care ne definesc și care demonstrează că există solidaritate, că inerțiile pot fi clintite, că uneori opinia publică internațională poate fi mobilizată în favoarea acelei Români pe care nimeni (sau aproape nimeni) nu o mai confundă cu "tagma jefuitorilor" sau profitorilor. Doar că, am impresia, raportul dintre eforturi și rezultate este asimetric. Adevărat e, de asemenea, că guvernanții actuali nu se mai bucură de aura de nonconformism "comunist" cu care se împăunau încă acum cîțiva ani, că presa occidentală, ca și presa unora dintre țările Europei de est (Ungaria, Iugoslavia, Polonia) a ajuns, în fine, să relateze obiectiv situația din România, ba mai mult, să organizeze uneori adevărate campanii de presă împotriva regimului dictatorial, cu mai mare sau mai mică eficiență și competență.

Nu știu dacă presa exilului este studiată cu tot atîta atenție cum e studiată presa din țară de către serviciile competente de pe lîngă ministerele de externe sau alte departamente ale guvernelor din țările cu care România are contacte. Cîtă vreme presa exilului se mărginește să se adreseze, în limba română, unui public potențial relativ restrîns (restrîns în bună măsură și datorită condiției economice a exilaților, dar și, mai ales, calității mediocre a produsului jurnalistic care li se oferă și, nu în ultimă instanță, chiar izolării în care se complac sau sunt obligați să trăiască exilații înșiși), șansa de a oferi, prin intermediul ei, un material documentar care să contribuie la formarea opiniei factorilor de decizie din țările în care trăiesc răspîndiți românii este greu măsurabilă, dacă nu infimă.

Asupra guvernanților "comuniști" care își întemeiază puterea nu pe o legitimitate reală, ci pe una măsluită, presiunea opiniei publice occidentale poate avea efect numai în măsura în care această opinie publică radicalizată poate influența deciziile propriilor ei guvernanți. Or, deciziile acestora sunt influențate profund de factori electorali specifici, de grupuri de presiune, de lobyuri cu interese specifice. Prezența cîtorva pagini redactate în limbile locale nu compensează absența unor organe de presă care să fie accesibile la nivel lingvistic specialiștilor în politologie din țările respective, documentariștilor, altor medii influente.

Iar caracterul acestei prese de exil, reprezentînd un public fărâmițat, grupuri uneori minuscule, nu o creditează ca reprezentativă, nu-i oferă o legitimitate politică care să o impună ca sursă demnă de încredere. Pentru Franța, puținele publicații periodice francofone, care se ocupă cu prioritate de problematica socială, politică și culturală a Europei de Est, suferă de o anumită parțialitate, oferă, mai exact, din motive care nu pot fi analizate aici, o suprafață redusă problematicii românești. Ca să nu mai vorbim de faptul că tirajul confidențial, periodicitatea trimestrială le reduce impactul. Problematica destinatarilor noștri este un domeniu de meditație care cere un efort analitic. O cercetare de sociologie a comunicării politice ar fi, desigur, necesară.

Așa cum, fără îndoială, un efort convergent de meditație culturală, politică, de analiză economică, desfășurat în ansamblul presei românești din exil, implicînd colaborarea tuturor forțelor intelectuale de care dispunem, chiar și a acelora, și mai ales a acelora, a căror competență nu a fost pînă acum solicitată, ar putea să ducă la o mai limpede poziționare în raport cu problemele reale ale României. Dacă ne uităm în jur vedem că, după euforia politică provocată, la Est și la Vest, de schimbările din structura puterii ca și din ierarhia ei, mulți dintre noii guvernanți din Est se află în fața unor probleme economice și financiare dintre cele mai dificile, dacă nu cu adevărat insolubile. Din întîrzierea ei, provocată de imobilismul intern, de aparenta stabilitate a regimului, România poate trage nu numai ponoase, ci și foloase. Are timp să-și analizeze problemele înainte de a se afla în fața unor procese a căror viteză de propagare să facă dificilă analiza rece, lucidă, și să oblige la adoptarea unor soluții inadecvate, pripite, poncife ale unei gîndiri reformiste standardizate și a unor modele inaplicabile realităților românești. Nu doar rolul și situația României în Est, ci și reala sa poziție geopolitică în afara comunității statelor Europei de Est pot fi subiecte de gîndire creatoare, pentru a lăsa loc manifestării libere a unui imaginar social a cărui criză caracterizează global gîndirea actuală a Europei. Pentru toți este evident că România nu poate aștepta solutionarea problemelor ei din exterior. Criza de sistem nu se termină în momentul schimbării guvernanților comuniști cu alții, de orice nuanță politică ar fi și oricît de bine ar fi coordonate, în unele capitale europene, aceste alunecări sau derapaje controlate. Spărturile din zidul Berlinului au fost un gaj oferit de Gorbaciov lui Bush, pentru a-l convinge, la cererea neliniștitului președinte al Statelor Unite, de bunele intenții ale Moscovei. Intîlnirea din Mediterană este un dialog între mari puteri, unde nu numai că nu participă o Românie care nu mai e reprezentată de nimeni pe scena internațională, dar nici măcar puterile mijlocii nu au cu adevărat un cuvînt de spus. Cel puțin pentru moment. In Est ca și în Vest, se visează iarăși cu naivitate la sisteme federale. Intr-un secol al naționalismelor, care se termină așa cum a început, într-o imensă și discordantă vociferare, în pofida voinței utopice de unificare, România are a-și analiza nu sistemele de alianțe de care are nevoie pentru a supraviețui, ci, mai ales, capacitatea internă de regenerare și de rezistență față de eforturile îndelungate pe care populația ei va trebui să le facă într-o lungă etapă, ce va urma căderii, nu știm cînd și cum, a unui guvern și a unui sistem care, în pofida eforturilor imense de a-și cuceri o nouă legitimitate, nu a reușit decît să scîrbească o țară și să pună în pericol viitorul ei pe toate planurile.

Pentru cine scriem, deci? Pentru toți aceia care sunt dispuși să se întoarcă în țară atunci cînde se va putea, pentru a pune umărul să scoată carul înglodat de incompetenții care ne guvernează de aproape o jumătate de secol, pentru toți aceia care sunt sensibili la agonia poporului român și pentru toți aceia care, depășindu-și viziunea economist-mioapă, pot întrevedea faptul că Europa are nevoie și de România pentru a fi cu adevărat, și pentru a rămîne, un continent de civilizație și demnitate.

continuare din pag. 3

BLOC NOTES

logică, rațională sau culturală unei opoziții românești față de criza gravă în care se află țara noastră, puținele ei instituții reale, cultura și populația ei. Nu pentru a crea o nouă instituție, nu pentru a promova noi lideri, noi "șefi", nu pentru noi privilegii, ci pentru a face dovada unui posibil dialog democratic între psihologii și viziuni, firesc, diferite. Mai puțin paralizați de "catastrofa prezentului", ci gândind responsabil, activ, la "România viitoare", cea care, chiar dacă incapabilă de a forma în grabă structuri apte de a înlocui ruina instituțiilor din țară, va fi oricum aptă de a exprima fundalul și principiile pe care va trebui să se sprijine societatea noastră viitoare.

Intr-un moment când extrem de puțini dintre noi pot avea o opinie satisfăcută de sine, să facem acest minim efort de a ne întâlni, fără teama disproporționată a ceea ce ne separă, de a amâna pentru mai târziu diferendele oricât de drepte, prioritățile personale sau auctoriale oricât de "justificate", în ciuda inexperienței unei munci colective ce vine dinăuntru, în mod autentic și, de ce nu, preluând părerea unui participant de la 3 Nov. ce pleda pentru continuarea tradiției și spiritului Societății Scriitorilor Români de dinainte de război - să ieșim "din noi înșine", din reduta atâtor ticuri și suspiciuni, din provincilitatea oricărui sentiment disproporționat al persoanei și să încercăm să ne înțelegem. Nu putem, evident, să oferim medicamente și pâine celor din țară, dar cu siguranță pilda unei minime depășiri-de-sine, a unei minime și necesare coeziuni cu care suntem datori oricum *talantului* ce ni s-a dat, se pare, la naștere, ca și reprezentanței împrumutată nouă de miile de cititori ce ne-au făcut înalta onoare de a ne lua cărțile în mână.

Paris, Novembrie 1989

Frankfurter Allgemeine Zeitung

Sklave beim Totentanz

Mircea Dinescu, Dichter Rumäniens · Von Günter Kunert

Was wissen wir von rumänischer Literatur? So gut wie nichts, meint Werner Söllner, ein rumäniendeutscher Autor, der vor einigen Jahren seine Heimat verlassen mußte, um weiterschreiben und -leben zu können. Eine im einstigen Ostblock nur allzu übliche Karriere. Söllner, ein wahrlich beachtenswerter und noch zuwenig beachteter Dichter, hat sich nun darangemacht, unsere Unkenntnis zu reduzieren: als Übersetzer, als Nachdichter einer Lyriksammlung des Rumänen Mircea Dinescu, die er mit einem Nachwort versehen und herausgegeben hat.

Werner Söllner schreibt mit durchaus moralischer Emphase: „Am Beispiel Rumäniens wird mithin deutlich, daß nicht nur der in Westeuropa verbreitete Eurozentrismus das Kennenlernen fremder Kulturen verhindert; dieser allein könnte unser Interesse für das europäische Land Rumänien nicht lähmen. Hinderlich für den Austausch von Informationen ist auch die kulturelle Arroganz sogenannter reicher Länder (zu denen die Bundesrepublik gehört); diese übertragen ihre wirtschaftliche Vormachtstellung auch auf den Bereich der Künste und der Literatur mit einer Selbstverständlichkeit, die mit Borniertheit zu verwechseln erlaubt sein sollte."

An einer derartig „materialistischen" These sind freilich Zweifel angebracht. Schon das Beispiel des enormen Erfolges (und damit verbundener Auflagenhöhen) etwa der lateinamerikanischen Literatur spricht dagegen. Auch die polnische Literatur ist hierzulande bekannt und geschätzt und weithin wahrgenommen; ja, ich glaube, gerade der deutsche Leser, zumindest der geübtere, fühlt sich als Privilegierter der „ersten" Welt durch ein schlechtes Gewissen der dritten gegenüber so weit verpflichtet, daß er, die billigen Bananen verspeisend, zum Ausgleich auch die geistigen Früchte ferner Landstriche rezipieren zu müssen glaubt. Im übrigen weiß man nur zu gut, daß der deutsche, „eurozentristische" Leser zum Beispiel auch von der, sagen wir mal, dänischen Literatur und Lyrik sowenig einen Schimmer hat wie von der bulgarischen oder rumänischen.

Aber ich will mich nicht auf eine Polemik einlassen, sondern vielmehr einen Gedichtband loben und empfehlen, der „mit Entsetzen Scherz treibt", oder nüchterner: dessen Gedichte ihre innere Spannung daher beziehen, daß sie mit den unsäglichen Zuständen in Ceausescus Reich ironisch und beinahe beiläufig umgehen. Das heißt jedoch nicht, hier werde in Gedichtform satirisch Systemkritik getrieben und weiter nichts – im Gegenteil.

Die Gedichte Dinescus bedeuten dank ihres metaphorischen Erfindungsreichtums, dank ihrer nahezu spruchartigen Eindringlichkeit weitaus mehr als nur die „Chronologie der laufenden Ereignisse". In ihnen meldet sich das unterdrückte, gefährdete und nicht nur existentiell fragwürdige, sondern amtlich fragwürdig gewordene Ich zu Wort. Und diese Worte, fast immer auf glückliche Weise vom Gegenständlichen, Konkreten her bezogen, ergeben in ungewöhnlichen, häufig bissigwitzigen Kombinationen eine Landes- und Menschenkunde von unerbittlicher Schärfe. Den Dichter speisen „große vorräte an nachgiebigkeit und angst"; offenkundig der einzige Reichtum des armen, leidenden Landes.

Thema und Ton widersprechen einander: Über Trostlosigkeiten wird tändelnd gesprochen wie in dem fast aphoristisch knappen Gedicht: „Wie wär's?!":

gebt mir eine provinzzeitung an die hand
und eine bretterbaracke mit schmutzigem firmenschild
und in drei tagen werden die städte nach vanille duften
und nach offenen häfen.

Oder folgende zwei Zitate aus einem anderen Gedicht, geschrieben mit bitterböser Lustigkeit über die eigene (und wahrscheinlich nicht nur eigene) Situation: „im briefkasten hat sich eine schere eingenistet / mit der man finger abschneidet." Und weiter heißt es dann: „wenn auch idioten eßbar wären / wären die schlangen vorm intellektuellenmetzger / nicht mehr so lang."

„Wird in den finsteren Zeiten auch gesungen werden?" fragte einst Brecht, um sich selber die Antwort zu geben: „Ja, da wird auch gesungen werden. Von den finsteren Zeiten." Nun – Mircea Dinescu singt von den finsteren Zeiten in Rumänien, und der „Conducator", der „Führer" dieses Staates, hat es dem Dichter prompt vergolten: denn der steht seit langem unter Hausarrest, sein Telefon ist abgeschaltet, Briefe, außer anonymen Morddrohungen, werden ihm nicht mehr zugestellt; es ist ihm verboten, auf der Straße mit jemandem zu sprechen, eine fremde Wohnung zu betreten oder gar Besuch zu empfangen. Was Wunder, wenn unter derartigen Verhältnissen Gedichte entstehen wie: „lied bei erloschener lampe", dessen letzte Strophen lauten:

aus dieser erde wachsen keine kirchen
und keine fahnen mehr aus diesem grund
die einen zucken mit den schulterstücken
die andern schlagen sie die stirnen wund

wer auf mich wartet, wartet nicht auf mich
was in mir lebt ist sonnenuntergang
gebeugt der strahl und ranzig ist das licht
die träne nicht erlösung sondern zwang

Freilich: Hoffnung auf Gegenwehr, auf einen allgemeinen Widerstand gegen den herrschenden Wahnsinn ist nicht vorhanden. Das Volk? Wohl nicht mehr als ein verbrauchter Begriff. Denn ein „brief an Michail Bulgakow" endet unversöhnlich:

Ezechiel, vorhang! das ende ist da.
der krieg ist verloren. pensioniert ist der held.
das experiment ist gescheitert, hurra,
der mensch ist ein hund. auch wenn er nicht bellt.

Und mit radikaler Entschiedenheit das Urteil über das Stiefvaterland: „völker viele und menschen wenige / dafür hochstapler und vizekönige / vorn dirigiert sie vom notenblatt / unser märchenriese nimmersatt." Wer der Märchenriese wohl sei, der alles verschlingt und verschwinden läßt, bedarf keiner mühevollen Deutung. Jeder kennt ihn, und selbst die „Eurozentristen" wissen ganz gut, wen Dinescu meint. Viele seiner teils gereimten, teils reimlosen Gedichte sind Anrufungen, ja nahezu Fürbitten, denn immer aufs neue schleicht sich die Anrede „herr" in die Strophen und Zeilen.

Doch obgleich so häufig dieser Adressat genannt wird, geschieht es ohne jede Spur von Religiosität, ohne metaphysischen Hintergrund, ohne Heilsdenken oder Heilsverlangen, weil das Unheil schon so weit fortgeschritten ist, daß der Märchenriese Nimmersatt sogar jegliche noch vorstellbare Transzendenz aufgezehrt hat. Dafür ist in einem Großteil der Gedichte der Tod präsent, doch ein Tod, der auch nichts anderes mehr darstellt als einen Angestellten des umfassenden Terrors und der „die zeitung am straßenrand liest": „bürst ihm die kleider, leck ihm die schuh, / dein leben lang diene ihm gut", heißt es da, als sei der Tod tatsächlich ein Beamter der „Securitate", des rumänischen Geheimdienstes. Aber bei den letzten vier Zeilen vergeht dem Dichter der Galgenhumor völlig, und in einem verzweifelten Klartext heißt die vernichtende Bilanz:

schwing die ketten, sklave, beim totentanz,
das passende musikinstrument . . .
durch unser fleisch zieht sich Byzanz,
mal Europa, mal Orient.

Mircea Dinescu: „Exil im Pfefferkorn". Gedichte. Ausgewählt, aus dem Rumänischen übertragen und mit einem Nachwort versehen von Werner Söllner. Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1989. 115 S., br., 9,– DM.

Mircea Dinescu

Foto Renate von Mangoldt

EUROPÄISCHE KULTURZEITSCHRIFT · JAHR 1 · OKTOBER 1989

:LIBER:

Gedicht

Offenbarungen eines Entflohenen

Revelaţia evadatului

Mircea Dinescu
Foto Renate von Mangoldt

Mircea Dinescu

Meine kahlgeschorene Heimat
Schwester in Haft und in Einsamkeit
der Oktober liegt schwer auf der Waage
und das Hemd, das ich trage
ist gestreift wie dein Wiesenkleid.

Mit dem gelöschten Kalk deines gequälten Gesichts
sind die Mauern geweißt, aus den Knochen der Stirn
haben die Gauner falsche Würfel geschnitzt.
Jahre, nur Jahre… Was hab ich sonst zu verliern?

Ach, zerfleischt vom Süd zerfressen vom Nord
und verdaut bis zu den Ahnen von der Pusta
verschwind ich lächerlich und elegant, ein Lord
unterm Zigeunerinnenrock, der keinen Ausweg wußte…

Ein Held, mal Griesgram und mal Komödiant,
werd ich mich lachend oder lügend retten.
Und sterb ich sanft, wird es doch heißen, sie hätten
mich getötet. Denn seit ich einst zur Welt
kam, liegt eine Schnur um meinen Hals, die jemand hält
und fest, ganz fest zusammenzieht.

Aus dem Rumänischen von Werner Söllner.

Ţara mea tunsă chilug
sora mea de detenţie şi singurătate
trage octombrie la cîntar şi hainele mele par
miriştile tale vărgate.

Cu varul stins al feţei chinuite
spoiră magaziile. Golanii
din craniul tău fac zaruri măsluite.
Ce-am de pierdut? Doar anii, numai anii…

O, afişiat de sud mîncat de nord
şi dégerat pînă-n străbuni de pustă
o să dispar ridicol ca un lord
sub fustele ţigăncilor, sub fustă…

Erou ba cabotin ba mohorît
mă voi salva prin rîs sau prin minciună
şi chiar de voi muri de moarte bună
tot se va spune că m-au omorît
că m-am născut cu funia de gît
trasă vîrtos de-o neştiută mînă

Der Beruf des Dichters

Von Alexandru Papilian

Mircea Dinescu ist in Todesgefahr. Während Salman Rushdie, gehetzt von jenem Gespenst, das in unserer Welt spukt, die Möglichkeit hat, sich unter Polizeischutz in London versteckt aufzuhalten, befindet Mircea Dinescu sich in Bukarest, wo er, unter polizeilicher Beobachtung, von der unumschränkten Macht des gleichen Gespenstes bedroht wird… Vaclav Havel, über den ein Gericht ein Urteil gefällt hat, war während seiner Haft in der Tschechoslowakei viel sicherer als Mircea Dinescu, über den kein Gericht jemals ein Urteil gesprochen hat, der aber in seinem in ein Lager umgewandelten Land in geradezu klösterlicher Abgeschiedenheit leben muß.

Mircea Dinescu – wie Doina Cornea, wie andere auch – wagt es, seine Existenz vor (und trotz) jener des *Conducator*, des „Führers", zu behaupten. Eines Führers – „Eiche der Nation", „Großer Steuermann", „Vater des Volkes" –, der in seiner immensen Weisheit eine neue, eine „gewaltlose" und unendlich effizientere Form des Gewahrsams erfunden hat – den Hausarrest: das Gefängnis in den eigenen vier Wänden, das ambulante Gefängnis, das individuelle Gefängnis innerhalb des kollektiven Gefängnisses; das Gefängnis, das sich über den ganzen Staat mit all seinen Erscheinungsformen erstreckt.

„und weil der traum nichts ist als
das natürliche kind der realität,
erinnre dich an jene absurde
schachpartie,
in der der verrückte könig (…) die
dörfer verlegte
und tausend miese typen lobten
alsbald sein spiel."
aus: „absurde schachpartie"

„Da ich vorläufig den Selbstmord für eine ineffiziente Protestform halte (…), gebe ich Ihnen bekannt, Herr Vorsitzender, daß ich noch leben will" (Dinescu, Offener Brief an den Vorsitzenden des rumänischen Schriftstellerverbands, Bukarest, 22. Juni 1989).

Der große Dichter, der es wagt, seine Stimme zu erheben und europäische Werte zu Hilfe zu rufen, will noch leben. Hinter ihm befinden sich, mit dem gleichen Willen zum Leben, 23 Millionen verängstigte Schatten: die Bevölkerung eines ganzen Landes…

„mir bleibt nichts übrig als dich zu
fragen:
was macht die familie
wie geht's deinem krebs
wie gehst du mit deiner freiheit um
normaler mensch
ziegelstein
zur hälfte aufgefressen vom tempel
zur hälfte vom baufälligen haus"
aus: „der terror der wohlanständigkeit"

Die Veränderungen, die man heute in der UdSSR, in Polen und, vor allem, in Ungarn beobachten kann, können Hoffnungen wecken, aber keine Gewißheit. Wir dürfen nicht vergessen, daß die Vertreter der Länder des Warschauer Pakts – einschließlich der UdSSR, Polens und Ungarns – sich im Juli in Bukarest versammelt haben. Dadurch haben sie die historische Rechtsgültigkeit des rumänischen GULag anerkannt, dessen Grenzen – laut Dinescu – von Soldaten bewacht werden, die ihre Waffen ins Innere des Landes richten.

„der beruf des dichters ist genauso
rentabel
wie eine bisonjagd
d. h. du nagst an schmetterlings-
keulen
dein bild hängt im käfig eines
hungrigen tigers
und während er seinen fraß schlingt
erweisen dir zwei gewehrkugeln
zuhause die ehre
als sendboten seiner verträumten
augen

kratze also das lächeln der kinder
von deinem fenster ab
damit du den tod betrachten
kannst
als einen luxus der armen"
aus: „die apotheose der blinden"

Mircea Dinescu

tanz

der tod liest zeitung am straßenrand,
dem toten bettler deckt sie das gesicht.
er hebt sein glas mit sicherer hand,
der tod auf den feldern der tod im gedicht.

bürst ihm die kleider, leck ihm die schuh,
dein leben lang diene ihm gut.
nimm den talmiglanz der moscheen dazu,
er leuchte dir bei ebbe im blut.

schwing die ketten, sklave, beim tanz.
das passende musikinstrument .
durch unser fleisch zieht sich Byzanz.
mal als Europa, mal als Orient

Aus dem Rumänischen übertragen von Werner Söllner

Publicate în Frankfurter Allgemeine Zeitung

Mircea Dinescu

exil

bei uns sind die kartoffeln aufgeblüht –
und ihr zieht grade jetzt nach süden,
da unsre himmel delirant ermüden,
das ganze volk im totensingsang kniet?

wie eine heimat, erfindet ihr ein weinen,
ein wärmeres grab vielleicht, ein haus . . .
derweil wühln wir smaragdkartoffeln aus,
arme kartoffeln aus so seltnen steinen.

und welcher gott wird uns an *einen* ort,
in himmelsbrühen eingelegt, noch tragen?
bei uns bei euch ist ein begräbnisklagen,
ein ende der geschichte, hier wie dort.

Übertragen von Werner Söllner.
Mircea Dinescu wird seit dem 22. März von den rumänischen Behörden unter Hausarrest gehalten

Frankfurter Allgemeine ZEITUNG FÜR DEUTSCHLAND · L'INDICE · Le Monde · EL PAIS DIARIO INDEPENDIENTE DE LA MAÑANA · T L S THE TIMES LITERARY SUPPLEMENT

Titu POPESCU

PREA MULTĂ DREPTATE STRICĂ!

In exil, toată lumea are dreptate! Au dreptate mai ales cei care nu au dreptate. In absenţa oricărei încorsetări suprapuse voinţei individuale, manifestarea liberă a personalităţii se confundă uşor cu deţinerea monopolului adevărului. Deci, e simplu, toată lumea are dreptate. Incă nu ar fi un lucru prea grav acesta, o dată ce, prin acordarea circumstanţelor atenuante, devine explicabil. Este normal ca dobîndirea libertăţii să determine o supra-dimensionare a conştiinţei despre propria valoare. Poate este simptomul unui fenomen de creştere, dacă tot ne-am născut a doua oară. Numai că acest proces firesc al devenirii a cantonat - nefiresc, de data aceasta - într-o nedepăşită adolescenţă orgolioasă. Este boala copilăriei - cum spunea, nu-i aşa?, marele clasic - de a face un pas înainte şi doi înapoi. Devine, în consecinţă, adevărată complinirea parafrazei după marele ideolog, printr-un adagiu din folclorul nou: orice picior în spate înseamnă un pas înainte.

Mă lovesc, deci, în exil, de prea multă dreptate. Toată lumea are absolută dreptate, iar unii au chiar ceva în plus. Exact ca în ţară, unde toţi sunt egali, dar unii sunt mai egali decît alţii. Dacă aş fi un Grigore Alexandrescu, aş scrie un nepieritor set de fabule pe această temă. Dar cum nu sunt nici măcar Al. Donici, voi încerca să fiu ceea ce sunt. Adică, un om care crede că are dreptate. Cel puţin pînă la proba contrarie. Cum probele inverse încă nu mi-au fost administrate, continui, deci, să mă prenumăr printre cei care cred că au dreptate. Dar aceştia sunt foarte puţini, ceilalţi, mulţi, au pur şi simplu dreptate. Nici mai mult, nici mai puţin.

Aşteptam, deci, să mi se spună clar şi pe înţeles unde şi de ce nu aş avea dreptate. Fiindcă zidul rezistenţei începuse să se clădească. Şi se lucrează încă la el. Ca şi cum altceva mai de Doamne-ajută nu am avea de făcut, ca şi cum pentru asta suntem aici: să ne uităm în ograda vecinului şi să-i invidiem capra. Dar dacă noi avem dreptate, bineînţeles că dobitocul necuvîntător trebuie sacrificat. Aşa, ca să se ştie cu cine avem de-a face. Nu trebuie să ne ocupe alţii, avem noi grijă să ne ocupăm unii de alţii. La rigoare, putem folosi şi formula de "agitaţie de la om la om". Căci - nu-i aşa? - omul este cel mai preţios capital, deci pe el trebuie să-l cîştigăm, iar dacă nu reuşim, să încercăm cel puţin a-l devaloriza, să încercăm să-l facem să creadă despre el că nu face doi bani. Să facem o "stabilizaţie" în defavoarea aproapelui. De ce ar avea el valuta forte a inteligenţei şi talentului, o dată ce noi avem o absolută - şi ceva în plus - draptate?

Şi, ca să nu o mai lungesc cu teoria - că, oricum, tot nu sunt eu acela care are dreptate -, să ne imaginăm cîteva scene dintr-un film neo-realist care a început să se turneze ca serial, avînd ca motto motivul folcloric "Io şi cu Vasile a'nost/ Am tăiat dreptul la post". Să vedem, aşadar, în concret. (Desigur - nici nu ştiu dacă mai era nevoie să o precizez -, situaţiile sunt imaginare, personajele sunt fictive, aşa că orice apropiere de realitate este o coincidenţă întîmplătoare, faţă de care autorul mai jos semnat nu se simte cu nimic răspunzător.)

Secvenţa 1. *O masă fortuită, după un aberant conciliu de veterani, în care era cît pe-aici să se aleagă un nou guvern al României şi să se elaboreze pe loc viitoarea constituţie a ţării. Mă aflu în relativa vecinătate a unei doamne venerabile, căreia i-am fost prezentat. Vine vorba imediat despre un controversat articol al meu. Doamna venerabilă mă apostrofează cu o intransigenţă care nu admite replică: Cartea a apărut la editura X, deci nu trebuie să vorbim despre ea. Cum nu ţin să învăţ regulile obedienţei în exil, încerc să-mi strecor părerea: Dar despre conţinutul cărţii în cauză ce spuneţi? Replică ţeapănă, de sfîrşit de piească, după care se trage cortina: Nu înţelegi, domnule, că a apărut acolo ? Am înţeles pe loc şi cuprinzător că nu conţinutul şi valoarea contează, ci forma şi împrejurarea. Cum piesa se terminase tot atît de brusc pe cît începuse, am rămas în deficit de replică. Doamna venerabilă avea, desigur, dreptate...*

Secvenţa 2. *O reuniune românească bine intenţionată. Inţeleptul ghinion al întîmplării mă face să ajung în aceeaşi clipă cu un mondialist local. Se bucură de ocazia că îmi poate face o părintească imputaţie, acordîndu-mi în subsidiar şansa de a mă îndrepta: Domnule, eşti unul dintre puţinii oameni ai exilului care ştiu să scrie (aici i-am dat necondiţionat dreptate), te urmăresc şi mă întristez cum văd că eşti manevrat. Ca un ardelean care pricepe mai greu şi are deci şansa scuzabilă de a face pe prostul, întreb şi eu, ca să mă aflu în treabă: Vă rog frumos să-mi explicaţi şi mie, ca să pricep clar, cum adică sunt manevrat? He, he - vine răspunsul lămuritor -, eşti proaspăt, nu şti ce s-a întîmplat aici acum zece ani. Mărturisesc că nu ştiam. Mi se dă istorioara de acum un deceniu şi iarăşi: He, he! Inregistrez anecdoticul real şi revin pe punctul ardelenesc de plecare: Bine, dar vă rog să-mi spuneţi cum sunt manevrat. Sunt privit cu condescendenţă: oare fac pe prostul sau chiar sunt ca atare? Cum nu se ştie precis, chestiunea rămîne suspendată - vorba unui coleg dintr-o editură românească: "Sunt unii tovarăşi care ridică o problemă şi o lasă acolo, aşa, în aer, suspendată". Regret imens că nu am aflat cum sunt manevrat, tare m-aş fi bucurat să o ştiu. Nu de alta, dar dacă în ceea ce fac sunt manevrat, atunci ar trebui să o fac şi mai întărit, ca să se vadă că, la mijloc, sunt convingerile mele, şi nu un impuls exterior, de care aş depinde cu oareşce interes. Am pierdut, deci, şi această şansă de a mă re-manevra pe mine însumi. Dar mă crede cineva că am, totuşi, dreptate?*

Secvenţa 3. *Pe o cunoştinţă afectuoasă o rog într-o chestiune personală de interes colectiv. Mi se răspunde cu o* laudatio *pînă dincolo de crezămînt, pentru ca, apoi, să se ajungă la miezul adevărului: deşi totul este extraordinar, nu se poate angaja, din cauza unor terţi neprielnici. Deci, valoarea mizei este dincolo de orice discuţie, dar sistemul relaţiilor personale impune replieri... nevalorice. Mai pe scurt: este formidabil, dar nu se poate. Cineva, unul, cîţiva are (au) grijă "să nu se poată". Nu direct şi pe faţă. Prin blînde presiuni, tăcute ca o înţelepciune esopică. Sibilinic ca oracolul din Delfi. Să mai aşteptăm, să mai vedem, pare cam zburdalnic interesatul... Şi Moş Crăciun cu sacul doldora de laude îmi lasă darul pe furiş, strecurîndu-mi pe geam răvaşul că sunt genial, pentru a pleca pe la sindrofii mai arătoase. Cu convingerea că, desigur, are dreptate...*

Secvenţa 4. *O gingaşă preţuitoare a exilului românesc află că am scris o carte tocmai pe această temă. La care - şi desigur că nu în singurătatea bucătăriei personale - lasă să se audă o delicată îngrijorare: Oare nu e prea devreme? De data asta, sunt nevoit eu însumi să-i dau dreptate: într-adevăr, e degrabă, cred că dacă aş mai sta să mă gîndesc, n-aş mai publica-o. După o matură chibzuinţă, sunt sigur că nu i-aş mai vedea rostul. Dar cum faptul este, oricum, împlinit, e cazul să fac două precizări. 1. Am scris o carte de literatură confesivă, pentru care nu este nevoie de o documentare sociologică prin investigaţii sistematice pe teren şi ridicarea din concret a eşantionului uman reprezentativ. 2. Nu criteriul cronologic poate regla astfel de iniţiative, căci dacă ar fi astfel, cei care sunt de 10-20 de ani în această situaţie ar trebui să fie, automat, şi autorii unor serios articulate studii de elucidare comprehensivă a fenomenului. Rămîne, însă, în evidenţă un fapt de netăgăduit şi impardonabil: m-am pripit. Desigur că binevoitoarea îngrijorare izvora dintr-un sănătos sentiment de dreptate...*

Secvenţa 5. *Primesc o scrisoare anonimă - exact nesemnată de nimeni: Ştii de ce nu eşti invitat să cînţi în corul din Englischer Garten? Fiindcă un solist ştie că ştii despre el ceva ce nu ar fi convenabil să fie dat în vileag. De data aceasta, curajosul nesemnatar mă supraapreciază: mi-am frămîntat memoria şi nu am realizat că aş şti ceva cît de cît compromiţător despre omul în cauză. Nu ştiu - şi pace! Dar s-a dat o "explicaţie" care trebuia să învenineze spiritele şi să mă pună pe picior de ceartă şi în îndreptăţirea de a cere reparaţii. Fiindcă ştiu că mi se recunoaşte - este adevărat, într-un mod neorganizat, dar cvasi-unanimitar - posesiunea unei voci bine cultivate. Cineva a avut, însă, grijă să-mi explice cum stau lucrurile, chiar să se înduioşeze de avatarurile penetraţiei mele în diferite medii. Desigur că este îndreptăţit cel care veghează la salvarea aproapelui de insidioase capcane.*

Secvenţa 6. *Aflu că mi s-a "făcut dosarul". O echipă de comando cultural are o sănătoasă grijă să ştie cu cine are de a face. Nu, nu acolo şi atunci, ci aici şi acum. Urmează, deci, să mă lupt singur cu un fel de serviciu de cadre... în exil. Posomorîtele feţe intelectuale sunt precaute cu noi-veniţii. Prin ramificaţie, mi se face o muştruluială prevenitoare într-o publicaţie democrată. Fiind democrată, are oricine acces la stigmat. Mi se întinde o mînă de ajutor ca un bumerang. Spre a fi salvat de orbecăiala din afara cercului, trebuie să mă agăţ de ultimul - pentru mine - pai care mai pluteşte într-acolo. Mă las iarăşi în voia incapacităţii ardeleneşti de a fi pe fază şi ratez şansa. Adică, nu mi-am făcut la timp "mea culpa" şi nu am trimis răvaşe de adulaţie în preajma sărbătorilor de iarnă. O nouă gafă impardonabilă, dacă nu ar fi de-a dreptul gravă. Dar dosarul de cadre veghează. Exact cum spunea falsa mumie, pe cînd încă era mumie autentică: ori eşti cu noi, ori eşti împotriva noastră - cale de mijloc nu există. Aceasta, spre binele unitar al exilului românesc. Excedaţi de atîta grijă intelectuală şi sanepidică, desigur că păstrătorii purităţii bio-bibliografice şi cultural-afective a scriitorilor scăpaţi de "Cîntarea României" au, în fond, dreptate...*

Secvenţa 7. *Un fost ziarist cu ambiţii de ofiţer (de cadre) s-a trezit să sune în goarna de alarmă, pe motiv că ne-am infiltrat cu elemente subversive trimise intenţionat de mai-tarii din Nikyland, care au pătruns şi sunt active pînă şi în cele mai neaşteptate locuri. Şi gornistul vremurilor vechi - coincidenţă întîmplătoare cu "toboşarul timpurilor noi", despre care scria Beniuc - îşi fîlfîie stindardul intransigenţei în ochii noştri, ai celor care am îndrăznit să organizăm la MÜnchen un spectacol de teatru românesc, fără să cerem în prealabil încuviinţarea sfatului ayatolaţilor. Ca factor activ în respectiva acţiune culturală, indirect sun vizat... direct. Dar înţeleapta intransigenţă de a vedea peste tot "agenţi" nu ne iartă doar cu o dojeneală bine simţită, ci ne declară sus şi tare ca jucînd în travesti roluri încredinţate băieţilor veseli şi puşi pe şotii din Nikyland. Nici mai mult, nici mai puţin. Cred că domnul în cauză, care nu a binevoit să se obosească pînă la faţa locului, ca să vadă direct şi personal despre ce e vorba, o fi luat de bune notele false sunate de un apropiat într-o goarnă auxiliară, de uz personal. Riscul de a cumpăra de la a doua mînă. Comerţ diletant, cu veleităţi de expert în materie. Dar de atîta incoruptibilă intransigenţă, poţi să crezi că nu ar avea dreptate?*

Secvenţa 8. *Cuconetul se află în treabă, adică pune ţara la cale. Dar nu ţara le pricinuieşte griji, ci unii veniţi de acolo, pe care forţa împrejurărilor i-a adus aici, în preajmă. Am ratat şi această şansă de protecţie maternă. Neglijînd uzanţele curteniei aducătoare de bunăvoinţă, am intrat în atenţia mustrătoare a taclalelor care mai uşurează siesta. S-a întîmplat ca unul-doi, care au mai trecut prin aburii de cafea ai acestor concilii oculte, să nu împărtăşească părerea completului feminin. Dar acesta a rămas intransigent, nu a vrut să primească motivata corecţie. Nu şi nu - că este aşa cum spunem noi. Mai ceva ca vocea destinului dezvăluită de corul antic al tragediilor greceşti. Nu poţi avea dreptate aşa, izolat şi sporadic, ci doar în grup şi permanent. Fiindcă dreptatea este o chestiune de organizare şi de perverserenţă. Cu un anumit antrenament, nu este greu de dovedit. Tehnica obţinerii dreptăţii este relativ simplă: să îi obligi pe alţii să-ţi dea dreptate (pe o variantă "tehnică" a succesului promovării socialiste: să ai doi prieteni - unul să te propună, celălalt să te susţină). Şi-atunci, desigur că ai, pentru toată lumea, dreptate...*

x

Nu reuşim - şi pace! - să ne depăşim o condiţie provincială şi prăfuită. Dacă ne-ar spune cineva din afară că suntem aşa cum suntem, am face mare caz de mîndrul orgoliu naţional, pe care-l scoatem la ocazie în faţă, ca la paradă. Dar avem o incapacitate funciară de a ne vedea aşa cum suntem. Ştim să mimăm mari sentimente, dar autenticitatea lor nu trece dincolo de nivelul orgoliului personal. In asta, da, excelăm - de aceea tot omul are dreptatea toată, şi ceva în plus. Niciodată ceva în minus.

Secolul se grăbeşte, ţările se mişcă, lumea evoluează, cad despoţii ca piesele de domino. Ce facem noi aici, noi, care facem mare caz că ducem grija şi dorul ţării şi ne considerăm, fiecare în parte, providenţiali pentru a-i dirija mersul în pas cu evenimentele zilei? Toţi suntem de la providenţiali în sus. Ceva mai în jos, poate numai fictivul duşman. Fiindcă avem şi această calitate, de a suspecta aproapele şi de a face tot posibilul să-l surclasăm. Să ne imaginăm duşmănii, pentru a avea posibilitatea să ne punem şi mai bine în lumină propria persoană ca victimă inocentă. Da, lumea se mişcă, timp în care noi ne frecăm unii de alţii, ca să simtă aproapele cît de "aproape" îi suntem. Avem şi inconştienţa puţin obişnuită de a ne da cu părerea (competentă!) despre toţi şi despre toate, enciclopedişti mai vaşti ca noi mai greu de găsit! De la est-etică pînă la vest-imentaţie, toate le învîrtim pe degetul cel mic, cu o dexteritate invidiabilă chiar şi la Moşi. Şi, ca să nu cădem la ipohondrie de atîta vast orizont, ne descărcăm prea-plinul printr-o supapă afectivă, dovedind o netărmurită grijă de aproapele nostru, o grijă de el dulce ca un şerbet de trandafiri făcut din ţepi, după ce au fost aruncate florile. Poţi găsi sfaturi şi "orientări" cu duiumul, căci toată lumea ţine morţiş să de "ajute", desigur că total dezinteresat şi numai dintr-un sentiment de bine tranzitiv. Chiar de nu vrei, te "ajută" cu forţa, dar de "ajutat" nu scapi. Cum observa, mucalit, un scriitor din ţară: la o şedinţă, colegii atît de mult au vrut să-l "ajute", încît era să rămînă pe dinafară. Nici o deosebire aici - situaţie identică. Totuşi, o nuanţă aparte ar fi: aici "te lasă" pe dinafară, nu-ţi citeşte nimeni pomelnicul sancţiunilor, te ostracizează pe tăcute, făcîndu-se că nici nu ar fi vorba de aşa ceva, ba chiar oferindu-ţi-se linguriţe cu miere otrăvită.

Da, lumea se mişcă, ţările îşi aruncă de pe soclu falşii idoli, veacul şi mileniul se purifică grăbit şi vast, nu vor să intre în viitor cu o faţă pătată - iar exilul românesc s-a învechit într-un război de tranşee cu efecte sigure de uzură şi devitalizare. In privinţa tradiţionalelor noastre apucături, aşadar, pe frontul de vest nimic nou... Numai că suntem cam descoperiţi, ne vede toată lumea şi fără nici o dificultate, simplu, cu ochiul liber.

Lumea arde şi speranţele exilului îşi coafează cu dezinvoltura inconştienţei imaginile personale. De trăncăneală nu ne mai săturăm, ca de paharul dreptăţii personale, pe care voim a-l sorbi pînă la fund. De politicieni nu ducem lipsă, avem în schimb foarte puţini oameni politici. Ne-am dotat cu o serie supranormativă de comitete şi comiţii, aşa că-i rar pe-aici ro. ânul care să nu fie şi un important demnitar.

In exil se citeşte, dar nu se lecturează. Se citesc multele foi cu care tot ne-am procopsit, dar lectura ca act cultural pare uitată în vremi care azi nu ne mai satisfac. Azi trebuie să fim grăbiţi şi superficiali, fiindcă avem şi noi patentul nostru, specific naţional, de a fi moderni. Şi-atunci, de ce să ne mai mirăm că - vorba filosofului de la Păltiniş - persuadăm, dar nu convingem pe nimeni? Suntem oricînd dispuşi să ne batem, dar numai pînă la o anumită oră, cît programul ne îngăduie.

Şi, fiindcă în exil toată lumea are dreptate, încheind aceste reflecţii nu tocmai optimiste la acest sfîrşit de an nu tocmai fast pentru noi, pot să am şi eu dreptate citindu-l în actualitate pe Eminescu, al cărui an centenar se încheie şi el:

Azi abia vedem ce stearpă şi aspră cale este
Cea ce poate să convie unei inime oneste;
Iar în lumea cea comună a visa e un pericol,
Căci de ai cumva iluzii, eşti pierdut şi eşti ridicol.

Vasile C. DUMITRESCU

LA SFÂRŞIT DE AN

Scriam în CURENTUL (Ianuarie-Februarie 1987): "Intr-un fel sau altul, anul 1987 ar putea fi un an cu surprize". Şi surprizele au venit. Au antrenat după ele surprizele anilor 1988/1989. Acum, la sfârşit de an, luate în ansamblul lor, toate aceste surprize se dovedesc a fi etapele unui fenomen: prăbuşirea unei realităţi în spaţiul cuprins între fluviul Elba şi Vladivostoc, pe coasta Oceanului Pacific. Este vorba de un proces de dezagregare a ceea ce se cheamă "socialismul real existent", lichidarea unui faliment.

UN BILANŢ?

Este nu numai prematur, dar şi nelogic să facem bilanţul unui proces mai înainte de încheierea lui. Ce putem face este, cel mult, să încercăm, pe baza celor ce s'au petrecut şi se petrec, să schiţăm posibile tendinţe în evoluţia fenomenului la care asistăm.

In primul rând, trebuie să reţinem că un sistem economic-social-politic aflat în plină dezagregare nu se petrece într'un spaţiu vid. Tocmai în plin proces de prăbuşire se nasc conturuile unor noi forme de viitor.

S'a pus, la început, întrebarea dacă Gorbaciov e sincer. Intrebare de oameni proşti. Incă de la început, de când a inaugurat noua lui politică, Gorbaciov a spus clar şi răspicat ce urmăreşte prin reformele pe care le iniţiază: ieşirea din starea de stagnaţie, deci din faliment, pentru a spori eficienţa şi atractivitatea sistemului. In nici un caz, spune acelaşi Gorbaciov, nu poate fi pus în discuţie monopolul politic al paridului comunist sovietic, integritatea teritorială a Uniunii Sovietice şi pactul militar de la Varşovia.

De altfel, nici un partid comunist aflat în estul Europei la putere nu a renunţat la monopolul pe care îl deţine sub formula: "forţa conducătoare a clasei muncitoare şi a întregului popor". In măsura în care au făcut unele concesii, acestea s'au făcut prin presiunea forţelor opoziţionale. Reformele în Ungaria partidul le-a iniţiat încă sub Kadar, din nevoia acestuia de a-şi spăla păcatul comis contra poporului maghiar în 1956. Dar tot el a fost acela care a tras frânele, fapt care a dus la debarcarea lui. In interiorul partidului ungar, s'a dat însă lupta între fracţiuni. Populaţia s'a menţinut relativ în pasivitate.

In Polonia, dacă partidul s'a făcut că cedează, aceasta s'a petrecut sub presiunea intelectualităţii poloneze, a Bisericii Catolice şi a sindicatului liber "Solidaritatea".

In Bulgaria, partidul a trimis la plimbare pe Jivkov, dar reformele necesare asanării sistemului depind tot de partidul comunist.

La Praga, conducerea partidului adusă la putere de tancurile sovietice în 1968 se cramponează pe poziţii pierdute, pusă cu spatele la zid din ce în ce mai energic de masele populare.

De România, nici nu mai vorbim. Aici va trebui să facem o analiză mai de profunzime. Lovitura de teatru a venit, însă, din spaţiul Republicii Democrate Germane. Exodul populaţiei a silit partidul la deschiderea oficială a graniţelor în speranţa că, dacă cetăţenii au voie să plece şi să se întoarcă când vor, se pune capăt procesului de depopulare.

FORŢE ÎN JOC

Dacă politica de restructurare vrea să ducă la succes, aceasta se va întâmpla numai dacă popoarele din statele "socialiste" o susţin. Şi aici nu trebuie trecut cu vederea un fapt, care se pare că ne scapă dacă rămânem fixaţi la spectaculoasele manifestaţii de masă.

Partidele politice care s'au constituit între timp în Ungaria se plâng de pasivitatea în care se complac cetăţenii Ungariei. Observatorii atenţi ai realităţilor din Uniunea Sovietică înregistrează acelaşi lucru. In R.D.G., iniţiatorii de noi grupări se plâng de aceea că au atât de puţini aderenţi. (Altceva sunt marile manifestaţii, cu sute de mii de participanţi.)

Avem aici de-a face cu o contradicţie. Totuşi explicabilă. Peste 70 de ani de dominaţie comunistă în Uniunea Sovietică şi peste 40 de ani de dominaţie comunistă în ţările Europei satelizate după cel de al doilea război mondial au dus la o depolitizare a popoarelor acestor ţări, la o apatie politică. De aici, lipsa de încredere în orice fel de "perestroică", de aici rezerva faţă de noi formaţii. In plus, restructurarea, pentru omul de pe stradă, nu duce la îmbunătăţirea situaţiei materiale, ci la înrăutăţirea ei. El vrea să vadă magazinele pline de bunuri de consum, dar, desigur, la aceleaşi preţuri ieftine, adică subvenţionate.

Pe acest factor, pasivitatea maselor, îşi întemeiază partidele comuniste speranţele de viitor. Să nu uităm că, cu toate transformările la care asistăm, toate posturile de comandă în statele "socialismului real existent" sunt ocupate de creaturile partidelor comuniste: în economie, în stat, în armată controlul se află în mâinile partidelor respective. Când, în Ungaria, s'a pus în discuţie dizolvarea brigăzilor "luptătoare" din întreprinderi, cererea n'a fost satisfăcută. In schimb, partidele comuniste, chiar dacă îşi schimbă titulatura, promit un "socialism cu faţă umană". Generaţii întregi au fost îndoctrinate cu oroarea faţă de "capitalism", unde omul este asuprit de om, aşa că alternativa cu "socilismul cu faţă umană" e dătătoare de speranţe. Trecerea proprietăţii mijloacelor de producţie din mâna partidului în mâna "clasei muncitoare" hrăneşte iluzia unui socialism uman. Se uită că experienţa s'a făcut în Iugoslavia, unde a dus tot la faliment. Cercetări întreprinse de specialişti au dus la constatarea că, chiar în cazul unor alegeri cu adevărat libere, partidele comuniste ar avea unele şanse.

ŞI TOTUŞI...

Politica nu o fac masele, ci grupări care impun concepţii. Masele sunt, prin natura lor, statice. Dar au o greutate specifică; aceasta, pusă în mişcare, poate duce la sufocarea oricărui sistem social-politic. Incepând cu rezistenţa pasivă, practicată pe timpuri de Gandhi în India, sau cu greva generală, sau mergând până la răzmeriţă. Masele, puse în mişcare, au un efect paralizant pentru deţinătorii puterii. In final, îi mătrăşesc.

Ceea ce a pus masele în mişcare în toate statele dominate de partidele comuniste are o explicaţie datorită unei imprudenţe a Uniunii Sovietice, care a aceeptat în Actul Final al conferinţei de la Helsinki includerea celui de al treilea "Coş". Incă din anii '50, Molotov cerea insistent ţinerea acestei conferinţe, care, sub pretextul colaborării şi asigurării păcii, trebuia să definitiveze graniţele stabilite de Moscova în Europa, ca urmare a celui de al doilea război mondial. Se urmărea încheierea unei convenţii juridice prin care toate statele europene, alături de S.U.A. şi Canada, să recunoască de drept împărţirea Europei la Yalta şi dezmembrarea Germaniei.

Pentru obţinerea acestei recunoaşteri, Moscova a acceptat şi aşa-numitul al 3-lea "Coş", care stipula o serie de principii în raport cu "drepturile omului", foaia de viţă de care aveau nevoie statele democrate ca acoperire morală pentru recunoaşterea dreptului Sovietelor de a stăpâni prada. De altfel, acceptarea de către Brejnev a "principiilor" din cel de al treilea "Coş" nu-l obliga la nimic. Actul Final încheiat la Helsinki prevedea expressis verbis principiul suveranităţii statelor participante şi interdicţia amestecului în treburile interne. Graniţele sunt delimitări teritoriale bine trasate, deci nesupuse interpretărilor ideologice, în timp ce conţinutul a ceea ce se cheamă "drepturile omului" este o chestie de interpretare ideologică. Această interpretare, însă, stă în competenţa statelor "suverane", în a căror politică internă toţi s'au obligat să nu se amestece.

Dar s'a petrecut ceva la care nimeni în vest sau est nu se aştepta. Drepturile omului sunt drepturi individuale, depind deci de conţinutul pe care il dă omul ca finţă autonomă. Şi, ca urmare, mai întâi în cercuri restrânse de intelectuali (dar nu numai), au luat naştere, în spaţiul "socialismului real existent", numeroase comitete de iniţiativă şi acţiune pentru respectarea şi supravegherea realizărilor înţelegerilor de la Helsinki în ceea ce priveşte principiile din cel de al treilea "Coş". Cum era şi natural, conflictul între doleanţele individuale şi interpretările marxist-leniniste, un conflict între oameni şi sistem, era deschis. Rezultatul este polarizarea maselor, intrarea lor în acţiune. Prin această politică de transformări şi deschidere, perestroica şi glasnostul lui Gorbaciov începea să scape de sub controlul partidului.

Lupta între dinamismul maselor intrate în scenă şi conservatorismul absolutismului întrucâtva "luminat" e în toi. Cum se va termina nu este de prevăzut. Ne ferim să punem speranţele noastre drept concluziile unei analize. In special noi, românii, ne-am prăjit prea adesea, interpretând realităţile în sensul iluziilor noastre.

CEVA NOU PE FRONTUL DE VEST?

Drepturile omului implică dreptul la independenţă şi autodeterminare naţională. Se dezmembrează imperiul colonial ţaristo-sovietic? Statele vastice au intrat în panică. Destabilizarea consistenţei teritoriale a Imperiului adunat cu japca periclitează... pacea. Cum şi în ce fel, nu argumentează nimeni. Panica blochează orice raţionament.

Vine reunificarea Germaniei? Statele vestice au intrat în panică. Devine Germania o putere de prim ordin? Se ameninţă nu ştim care "echilibru". Ani de zile au declarat statele vestice că nu recunosc anexarea republicilor baltice de către Uniunea Sovietică. Acum, tot statele vestice refuză să le recunoască dreptul la desprinderea din cadrul statului sovietic. Ani de zile oamenii politici ai statelor vestice s'au declarat pentru reunificarea Germaniei. Acum, că ar putea să vină, vor să facă tot posibilul ca aceasta să nu aibă loc.

Ca întotdeauna, politica vestică rămâne ambiguă. Contra succesului politicii lui Gorbaciov nu numai că n'au nimic, dar sunt dispuse să-i dea tot sprijinul ca să reuşească, cu condiţia să nu se dezmembreze Imperiul. Aceleaşi strădanii pentru ajutorarea procesului de liberalizare şi restructurare în ţările "socialismului real existent", cu condiţia ca realizarea deziderătelor "drepturilor omului" să nu ducă la destabilizare. O politică a statelor vestice plină de contradicţii? Dar când a fost altfel? Numai că de această dată se petrece ceva cu totul nou. Fără să întrebe la Washington, Londra sau Paris, iar la Bonn nici atât, popoarele dintre fluviul Elba şi Vladivostoc îşi iau soarta în propriile lor mâini. Forţa explozibilă a maselor intrate în arena politică poate duce la rezultate incalculabile. O nouă stafie nelinişteşte Europa: Imprevizibilul!

INTEGRALA POEZIILOR EMINESCIENE

Intre multiplele acţiuni şi iniţiative prilejuite de centenarul morţii lui Mihai Eminescu, Editura Victor Frunză este prezentă cu un cadou care trebuie aşezat lîngă inima fiecărui cititor de limba română. Intr-o ediţie de lux, editorul din Danemarca a reunit opera poetică integrală a lui Eminescu: antume, postume şi anexe. Ediţia cuprinde şi numeroase ilustraţii: facsimile după manuscrise eminesciene şi fotografii. La baza acestui monemental act editorial, de profunde semnificaţii spirituale şi patriotice, stau ediţiile critice îngrijite de Perpessicius, autoritatea absolută a editării operei marelui poet. Pentru antume, se reproduce, prin fotografiere, vol. I al

ediţiei Perpessicius, apărut la Fundaţia pentru Literatură şi Artă "Regele Carol II", în anul 1939. Din volumele următoare, a fost reprodus un număr de 75 de facsimile după manuscrisele eminesciene şi ilustraţii fotografice.

Ediţia de lux Victor Frunză numerotează fiecare exemplar şi este realizată în versiune bibliofilă, pe hîrtie filigran specială, fiind legată artizanal în piele. Volumul, care cuprinde 752 de pagini, poate fi comandat pe adresa: Editura Victor Frunză, Postbox 1457, DK-8220, Braband. Preţul unui exemplar: 140 D.M.

O informaţie

Din Danemarca ni se comunică schimbarea denumirii Editurii "Nord" cauzată de existenţa în această ţară a unei instituţii similare omonime, ducînd astfel la frecvente confuzii. De acum înainte editura va purta numele titularului ei (Victor Frunză). Cu acest prilej a fost adoptat şi un nou simbol grafic, imaginea "Gînditorului de la Hamangia".

Noua titulatură şi noul simbol apar deja în ediţia bibliofilă Eminescu, lansată de Editura Victor Frunză pe piaţă la începutul acestei luni.

Prospectele cu vechea denumire rămîn valabile pînă la epuizarea tirajelor.

APEL

Dragi creştini,

Suntem o mînă de oameni în Alborg. Români refugiaţi din toate colţurile României.

Români fugiţi din vetrele noastre strămoşeşti, din cauza unui regim comunist totalitar şi păgîn.

Români botezaţi şi cununaţi după rînduiala bisericii române.

Români ce poartă în suflet credinţa străbună şi care vrem să ne păstrăm tradiţiile şi obiceiurile.

Cum oare va fi posibil aşa ceva, pentru noi şi urmaşii noştri, dacă nu vom avea biserica noastră?

Cum vom serba sfintele sărbători, la Crăciun, Paşti, Bobotează etc., dacă nu vom avea o biserică a noastră?

Unde vom putea aprinde o lumînare pentru morţi şi pentru vii, unde vom putea lua Sfînta Impărtăşanie şi unde ne vom putea închina, dacă nu avem biserica noastră?

Unde ne vom înmormînta noi şi urmaşii noştri?

Şi, în sfîrşit, cînd sufletele noastre o va cere, unde ne vom putea ruga şi reculege fără biserică?

Vă scriu acum, la început de drum, toate acestea, pentru că ctitorirea unui locaş sfînt cere timp, cere mari eforturi materiale şi morale, foarte multă alergătură. Trebuie să o luăm din timp, gospodăreşte, trebuie să ne urnim.

Suntem săraci, o ştim cu toţii, dar suntem hotărîţi să o facem.

Iată de ce noi am înfiinţat aici UNIUNEA CREŞTIN-ORTODOXĂ din Nordjylland - Danemarca.

Vom conveni cu Primăria din Alborg, să ne acorde un loc pentru biserică şi cimitir - de fapt singurul cimitir creştin-ortodox din Danemarca.

Vom primi un proiect de biserică cum sunt cele din Maramureşul nostru. Va trebui să muncim cu mîinile şi mintile noastre. Dar o vom face!

Biserica va avea praznicul la Sfinţii Impăraţi Constantin şi Elena şi va purta numele strămoşului şi domnitorului nostru, Constantin Brâncoveanu.

Veniţi cu noi, acum, căci totul este unirea!

Dacă gîndul creştinesc, ce trebuie să vă lumineze mintile, vă îndeamnă să ne ajutaţi, vă mulţumim !

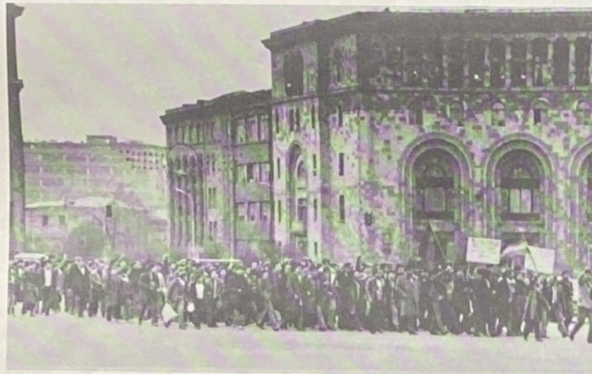
Adresa noastră este: Uniunea Creştin-Ortodoxă din Nordjylland, Vestergade 11-III, 9400 Norresundby, Danemarca.

Contul nostru este: 7o-50-57-8, deschis la Norresundby Bank, D.K.

Cu gînd creştinesc şi curat,
dr. Dan ROMAŞCANU,
preşedintele U.C.-O. din Nordjylland, Danemarca.

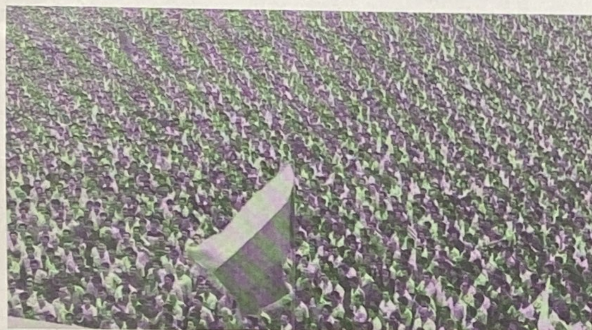

AZERBAIDJAN

SOFIA

VILNA

CHIŞINĂU

BUDAPESTA

***„Sculaţi voi oropsiţi ai vieţii,
Voi osândiţi la foame. Sus!"***

Şi acum s-au sculat!

CE – ŢI DORESC EU ŢIE, DULCE ROMÂNIE

In faţa Ambasadei RSR în Berlin-Ost

Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie
Ţara mea de glorii, ţara mea de dor?
....

Din motive cunoscute suntem nevoiţi să tipărim CURENTUL în mod provizoriu în străinătate.

Curentul

Verleger,
Inhaber, Herausgeber und
Verantwortlicher Redakteur
Vasile C. Dumitrescu
Nördliche Auffahrtsallee 7
8000 München 19
Telefon: (0 89) 15 53 05
Bundesrepublik Deutschland

Redactor Responsabil
Vasile C. Dumitrescu

Tipografia (Druckerei): Ernst Vögel
8491 Stamsried, Kalvarienbergstr. 22

apare în acest an la două luni. Costul unui abonament este de 15 Dolari (USA) în valuta ţării de domiciliu a abonatului. Plata se efectuiază:

Deutsche Bank,
Filiale München, Zweigstelle Rotkreuzplatz.
BLZ 700 700 10, Konto Nr. 7 545 635
sau Postschekkonto Nr. 880 94-805
München